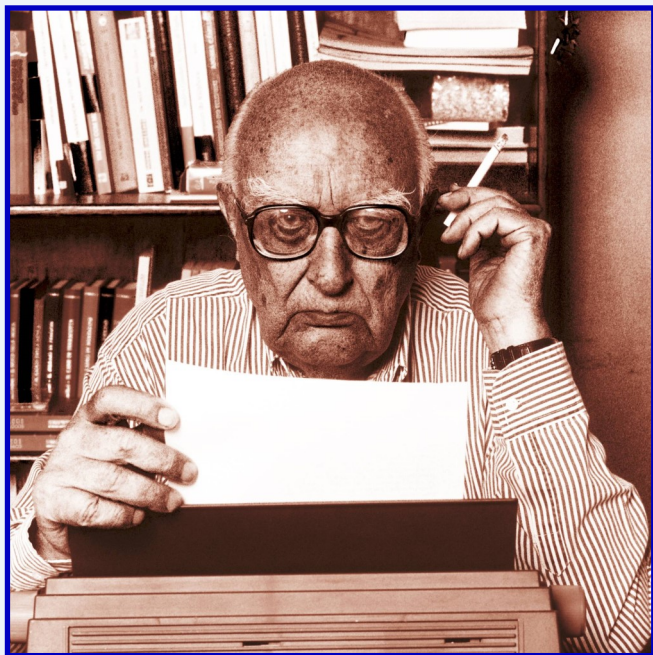

ANDREA CAMILLERI

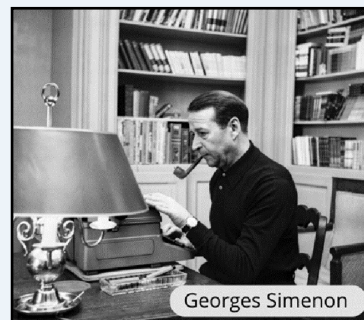
—100 anys—

1925-2025

— Les ficcions criminals d'Andrea Camilleri:
algunes afinitats i dissemblances amb Simenon, Sciascia i Vázquez Montalbán

Després d'haver estudiat a l'Accademia Nazionale d'Arte Drammatica, d'haver escrit relats i poemes per a diaris i revistes, i de començar una notòria carrera com a adaptador i director de muntatges teatrals, el 1957 Andrea Camilleri va ser contractat per la RAI (ho havia intentat tres anys abans, però, sembla que, no el van acceptar «per comunista»). A la radiotelevisió italiana va desenvolupar tasques de productor, guionista i realitzador de dramàtics. De les diverses produccions televisives en les que va treballar, algunes s'inscrivien dins la ficció detectivesca-policíaca (el *giallo*) que tant agradava a les teleespectadores i els teleespectadors d'aquells anys preeminents de televisió en blanc i negre. D'aquestes realitzacions van destacar, sobretot, dos. La primera, *Giallo club. Invito al poliziesco*, un programa que va integrar els vint-i-quatre episodis protagonitzats pel tinent Sheridan (interpretat per l'actor Ubaldo Lay), emesos entre 1959 i 1961, que van tenir tal èxit que la RAI es va veure empenya a realitzar en anys posteriors diferents minisèries amb el mateix personatge protagonista. Camilleri va exercir de delegat de producció en diverses d'aquelles ficcions. Però més empremta va deixar la segona realització, una sèrie que ell mateix va idear i crear (juntament amb Diego Fabbri): *Le inchieste del commissario Maigret*. Per descomptat, es tractava d'una producció basada en les històries protagonitzades pel comissari Jules Maigret, escrites per Georges Simenon; i

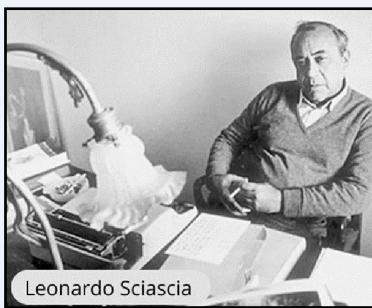
més concretament en l'adaptació de tres d'aquestes novel·les i un relat que constituïen quatre històries i un total de deu episodis que es van emetre a l'hivern de 1964-1965. Va ser un succés tan rotund que la RAI va continuar amb el personatge i les adaptacions, fins a produir tres sèries més de capítols emesos, aquests, entre 1966 i 1972. Cal dir que tots els episodis de les quatre sèries van ser produïts per Camilleri, dirigits per Mario Landi i van ser interpretats, en el rol de

Maigret, per Gino Cervi. És interessant veure com la importància de Simenon en l'obra policíaca de Camilleri arrenca precisament d'aquestes adaptacions que ell va produir per a la televisió pública italiana. En algunes entrevistes l'escriptor sicilià ho va anar manifestant: les estructures narratives dels seus *polizieschi*, els seus esquelets, es basaven en l'anàlisi que durant aquells anys va fer dels mecanismes policíacs de les novel·les de Simenon que van ser adaptades a la RAI. Altrament, com apuntava Manuel Vázquez Montalbán, es poden apercebre clars paral·lelismes entre els procediments d'investigació de Maigret i els de Montalbano, fonamentats més en la psicologia que en la ciència, o

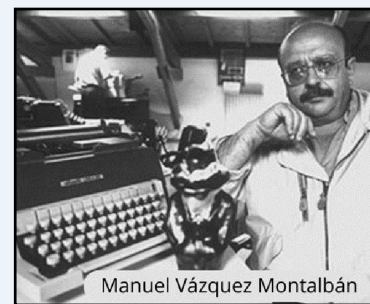
sigui, sent la part científica o d'investigació no tan important com la psicològica i la interpersonal; malgrat que el caràcter del comissari sicilià sigui a vegades més espontani i compulsiu que el del clement comissari francès. D'altra banda —i el mateix Camilleri així també ho apuntava—, la seva experiència al teatre i a la televisió li va fer assimilar «l'art del diàleg», i, efectivament, una de les característiques més remarcables de les seves novel·les i relats són els diàlegs: fluids i continus i, alhora, plens de col·loquialismes, incorreccions i trets propis del sicilià.

El 1994 arribava a les llibreries d'Itàlia *La forma dell'aqua*, la primera de les novel·les de la sèrie protagonitzada pel comissari Salvo Montalbano. Va ser tot un fenomen —exitós en crítiques i en vendes— i l'inici de la popularitat i el reconeixement de Camilleri, quan ja havia complert seixanta-nou anys. Però *La forma de l'aigua* no va ser la primera novel·la de temàtica criminal que va escriure. Setze anys abans, el 1978, Camilleri aconseguia publicar, després de deu anys d'haver-la escrit, *Il corso delle cose* (*El curs de les coses*), la que va ser la seva primera novel·la i en la qual apareix ja l'ombra de la màfia; és a dir, la convivència dels sicilians amb el crim organitzat. A les novel·les de Camilleri,

tant a les de la sèrie de Montalbano com a les històriques o les històrico-criminals, la màfia, la Cosa Nostra, acostuma a fer acte de presència: està, hi és, pot ser rellevant, però no acapara el màxim protagonisme. Hi apareix perquè la màfia, juntament amb altres temes transgressors (la corrupció política, jurídica i policial; els subornaments urbanístics; els tripijocs laborals; la immigració il·legal, etc.) són la base de les trames de les novel·les de Camilleri, més enllà de les investigacions i de la cerca i captura de culpables. Així mateix, la màfia, les estructures de poder i els crims són els temes persistents a les novel·les de Leonardo Sciascia. Y, òbviament, Sicília, el territori. Per descomptat, l'ambició de Sciascia com a literat era, sobretot, la d'escriure novel·les marcadament polítiques, fos des d'un sentit al·legòric o des de la crítica més directa. També a les novel·les de Camilleri trobem elements de discrepància, però sense el caràcter incisiu i clarament ideològic de Sciascia. «Tot el món és Sicília», deia aquest, i, en efecte, per què anar més enllà si indagant en el fet més proper es pot comprendre la globalitat. En això, sí que tots dos coincideixen. La importància de l'obra de Sciascia en Camilleri —i en tants d'altres (també en Vázquez Montalbán)— és manifesta. També la seva admiració, quasi d'alumne a mestre, si bé el primer era tan sols quatre anys més gran que el segon. A cap i a la fi, va ser Sciascia qui va empènyer Camilleri a escriure la seva primera novel·la, després que aquest li enviés material que havia recopilat sobre un cas històric sicilià, per si volia fer-lo servir com a base per a un possible llibre. Sciascia el va invitar a casa seva i va convèncer Camilleri que ell mateix era qui havia d'escriure el llibre. I així va ser.

Són molt interessants les converses que van mantenir Camilleri i Vázquez Montalbán a diferents congressos i trobades literàries, també les entrevistes personals, algunes de les quals apareixen recollides a dos suggeridors llibrets: *Dos tardes con Camilleri* (una edició no venal editada per la Fnac el 2002) i *Conversaciones sobre la escritura* (Altamarea, 2021). En elles es desgranen les analogies i les dissemblances entre tots dos escriptors i entre els seus personatges de ficció, Montalbano i Carvalho; a més d'altres temes afins. Per parlar dels vincles entre tots dos, cal començar per un episodi que l'escriptor italià va explicar considerables vegades: el deute que té amb l'escriptor barceloní. Una complicitat que guarda estreta relació amb la novel·la *El pianista* (1985), que Camilleri considerava «un dels millors llibres d'aquests temps» i que li va ensenyar un element diferenciador en la ficció: l'alteració del temps narratiu. Pel que sembla, Camilleri no acabava de trobar l'estructura adequada per a la novel·la *Il birraio di Preston* (*L'òpera de Vigata*, 1995), fins que va llegir *El pianista* i va descobrir la seva estructura temporal no lineal. Resulta aquest problema estructural, Camilleri, en reconeixement i admiració envers Vázquez Montalbán, va posar-li al que seria el seu gran personatge protagonista el cognom de Montalbano. Cognom, per altra banda, molt habitual entre

els sicilians. Salvo Montalbano és un homenatge, doncs, «no tant al personatge Pepe Carvalho, com a l'escriptor». Aquest encontre entre creadors permet també l'acostament entre personatges, perquè entre Montalbano i Carvalho hi ha tantes afinitats com desacords. La connexió més evident entre tots dos personatges és la desencantada recerca de la veritat. Ambdós «saben perfectament que la veritat, en el noranta per cent dels casos, no coincidirà mai amb la justícia», comentava Camilleri. I és cert, aquesta agudesa els fa ser íntegres i honestos amb ells mateixos. Actitud vers el treball que es projecta també als entorns dels dos personatges, a pesar que Montalbano és un funcionari públic, un policia (un *polizia di Stato*), i Carvalho un detectiu privat (ex-agent de la CIA, segons sembla). Un altre vincle suggestiu és l'interès compartit pel menjar: es pot dir que Carvalho és un sibarita, un bocafina, i Montalbano gusteja més de plats tradicionals, més senzills, de receptes de l'àvia. «Faig que Montalbano mengi el què jo no puc menjar», afirmava Camilleri, qui amb agudesa comentava també sobre els dos personatges: «no crec que anessin a menjar al mateix restaurant». En tot cas, el menjar, la cuina, les begudes i els restaurants estan molt presents tant a la sèrie de Carvalho com a la de Montalbano.

—La sèrie Montalbano

Traduccions al català de Pau Vidal, excepte quan s'especifica.

Traduccions al castellà de María Antonia Menini (fins al 2011), de Teresa Clavel Lledó (des del 2012) i de Carlos Mayor (des del 2016), excepte quan s'especifica.

—Novel·les

1994 - *La forma dell'acqua*

- *La forma de l'aigua*, 2002 (trad. de Xavier Riu)
- *La forma del agua*, 2002

1996 - *Il cane di terracotta*

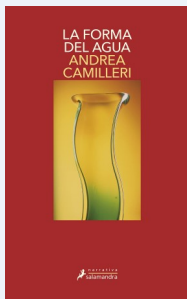
- *El gos de terracota*, 1999
- *El perro de terracota*, 1999

1996 - *Il ladro di merendine*

- *El lladre de pastissets*, 2000
- *El ladrón de meriendas*, 2000

1997 - *La voce del violino*

- *La veu del violí*, 2000
- *La voz del violín*, 2000

2000 - *La gita a Tindari*

- *L'excursió a Tindari*, 2001
- *La excursión a Tindari*, 2001

2001 - *L'odore della notte*

- *L'olor de la nit*, 2003
- *El olor de la noche*, 2003

2003 - *Il giro di boa*

- *Un gir decisiu*, 2004
- *Un giro decisivo*, 2004

2004 - *La pazienza del ragno*

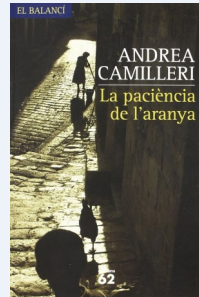
- *La paciència de l'aranya*, 2006
- *La paciencia de la araña*, 2006

2005 - *La luna di carta*

- *La lluna de paper*, 2007
- *La luna de papel*, 2007

2006 - *La vampa d'agosto*

- *Foguerada d'agost*, 2009
- *Ardores de agosto*, 2009

2006 - *Le ali della sfinge*

- *Les ales de l'esfinx*, 2009
- *Las alas de la esfinge*, 2009

2007 - *La pista di sabia*

- *La pista de sorra*, 2010
- *La pista de arena*, 2010

2008 - *Il campo del vasaio*

- *El camp del terrissaire*, 2011
- *El campo del alfarero*, 2011

2008 - *L'età del dubbio*

- *L'edat del dubte*, 2012
- *La edad de la duda*, 2012

2009 - *La danza del gabbiano*

- *La dansa de la gavina*, 2012
- *La danza de la gaviota*, 2012

2010 - *La caccia al tesoro*

- *El joc de pistes*, 2013
- *La búsqueda del tesoro*, 2013

2010 - *Acqua in bocca* (en col·laboració amb Carlo Lucarelli)

- *Amb l'aigua al coll*, 2011
- *Por la boca muere el pez*, 2011 (trad. José Moreno)

2010 - *Il sorriso di Angelica*

- *El somriure de l'Angelica*, 2013
- *La sonrisa de Angelica*, 2013

2011 - *Il gioco degli specchi*

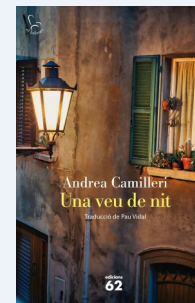
- *El joc dels miralls*, 2014
- *Juego de espejos*, 2014

2012 - *Una lama di luce*

- *Una esclatxa de llum*, 2015
- *Un filo de luz*, 2015

2012 - *Una voce di notte*

- *Una veu de nit*, 2016
- *Una voz en la noche*, 2016

2013 - *Un covo di vipere*

- *Un cau d'escurçons*, 2017
- *Un nido de víboras*, 2017

2014 - *La piramide di fango*

- *La piràmide de fang*, 2017
- *La pirámide de fango*, 2018

2015 - *La giostra degli scambi*

- *La roda dels equívocs*, 2019
- *El carrusel de las confusiones*, 2019

2016 - *L'altro capo del filo*

- *L'altre cap del fil*, 2020
- *Tirar del hilo*, 2020

2017 - *La rete di protezione*

- *La xarxa de protecció*, 2021
- *La red de protección*, 2021

2018 - *Il metodo Catalanotti*

- *El mètode Catalanotti*, 2021
- *El método Catalanotti*, 2021

2019 - *Il cuoco dell'Alcyon*

- *El cuiner de l'Alcyon*, 2022
- *El cocinero del Alcyon*, 2022

2020 - *Riccardino* (edició pòstuma)

- *Riccardino*, 2022
- *Riccardino*, 2022

—Llibres de relats

1998 - *Un mese con Montalbano*

- *Un mes amb Montalbano*, 1999 (trad. Pep Julià)
- *Un mes con Montalbano*, 1999

1999 - *Gli arancini di Montalbano*

- *Un Nadal amb Montalbano*, 2024
- *La Nochevieja de Montalbano*, 2001

2002 - *La paura di Montalbano*

- *El miedo de Montalbano*, 2004

2004 - *La prima indagine di Montalbano*

- *El primer cas d'en Montalbano*, 2006
- *El primer caso de Montalbano*, 2007

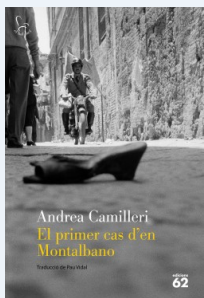
2014 - *Morte in mare aperto e altre indagini del giovane Montalbano*

- *Mort mar endins i altres casos del jove Montalbano*, 2016
- *Muerte en mar abierto y otros casos del joven Montalbano*, 2016

2022 - *La coscienza di Montalbano*

(edició pòstuma)

- *La conciencia de Montalbano*, 2023

—Altres ficcions criminals d'Andrea Camilleri

1978 - *Il corso delle cose*

- *El curs de les coses*, 2000 (trad. Anna Casassas)
- *El curso de las cosas*, 2000 (trad. Carlos Vitale)

1993 - *La bolla di componenda*

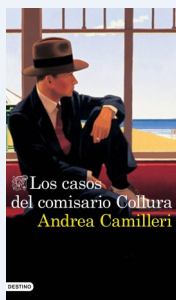
- *El precio del honor*, 2023 (trad. Carlos Vitale)

2000 - *La scomparsa di Patò*

- *La desaparición de Patò*, 2002 (trad. Carlos Vitale)

2002 - *Le inchieste del commissario Collura*

- *Los casos del comisario Collura*, 2021 (trad. Carlos Vitale)

2009 - *La rizzagliata*

- *La mort d'Amalia Sacerdote*, 2008
- *La muerte de Amalia Sacerdote*, 2008 (trad. Carlos Vitale)

2010 - *L'intermittenza*

- *La intermitència*, 2018
- *La intermitencia*, 2018

2013 - *La banda Sacco*

- *La banda de los Sacco*, 2015 (trad. Carlos Vitale)

2014 - *La relazione*

- *El cas Santamaria*, 2016
- *El caso Santamaria*, 2016 (trad. Carlos Vitale)

2016 - *Noli me tangere*

- *No em toquis*, 2017
- *No me toques*, 2017 (trad. Carlos Vitale)

2019 - *Km 123*

- *Km 123*, 2020
- *Km 123*, 2020 (trad. Carlos Vitale)

—*Il commissario Montalbano*

Sèrie de televisió, Itàlia, RAI, 1999-2022

Emissió a Espanya: RTVE, 2013-2022

Edicions en DVD: Track Media, 2006-2009

15 temporades, 37 episodis:

- El ladrón de meriendas* (T1.E1)
- La voz del violín* (T1.E2)
- La forma del agua* (T2.E1)
- El perro de terracota* (T2.E2)
- El viaje a Tindari* (T3.E1)
- Manos de artista* (T3.E2)
- El sentido del tacto* (T4.E1)
- La Nochevieja de Montalbano* (T4.E2)
- El olor de la noche* (T4.E3)
- El gato y el canario* (T4.E4)
- Un giro decisivo* (T5.E1)
- Derecho a réplica* (T5.E2)
- La paciencia de la araña* (T6.E1)
- El juego de las tres cartas* (T6.E2)
- La canícula de agosto* (T7.E1)
- Las alas de la esfinge* (T7.E2)
- El camino de arena* (T7.E3)
- La luna de papel* (T7.E4)
- El campo del alfarero* (T8.E1)
- La danza de la gaviota* (T8.E2)
- La caza del tesoro* (T8.E3)
- La edad de la duda* (T8.E4)
- La sonrisa de Angelica* (T9.E1)
- El juego de los espejos* (T9.E2)
- Una voz nocturna* (T9.E3)
- Un centelleo* (T9.E4)
- Un asunto muy delicado* (T10.E1)
- La pirámide de barro* (T10.E2)
- Un nido de víboras* (T11.E1)
- Como manda la ley* (T11.E2)
- Un tiiovivo de intercambios* (T12.E1)
- Amor* (T12.E2)
- El otro extremo del hilo* (T13.E1)

Un diario del 43 (T13.E2)

Amado Salvo, Livia mía (T14.E1)

La red de protección (T14.E2)

El método Catalanotti (T15.E1)

—*Il giovane Montalbano*

Sèrie de televisió, Itàlia, RAI, 2012-2015

Emissió a Espanya: RTVE, 2013-2022

2 temporades, 12 episodis:

- El primer caso de Montalbano* (T1.E1)
- Nochevieja* (T1.E2)
- Regreso a lo orígenes* (T1.E3)
- Herido de muerte* (T1.E4)
- El tercer secreto* (T1.E5)
- Siete lunes* (T1.E6)
- El hombre que perseguía funerales* (T2.E1)
- Habitación número 2* (T2.E2)
- Muerte en mar abierto* (T2.E3)
- El acuerdo* (T2.E4)
- El ladrón honrado* (T2.E5)
- El albaricoque* (T2.E6)